

Läänemaa esimene laulupidu 23.-24. juunil 1896 Haapsalus

Loit Lepalaan'e ettekanne Märjamaa kodulookonverentsil 26. veebruaril 2011

Eellugu

7. juunil 1883 Kullamaal - Sillal Johannes Bückoffi veskitoas esimene Läänemaa rahvapidu „... Aleksandri kooli heaks...”. korraldaja Aleksandrikooli Kullamaa abikomitee, eesotsas Eestimaa kuulsaima sepa Karl Bleimann,iga. (Sakala – 1. juuni 1883)

13 mail 1884 Kullamaa Muusika Seltsi asutamine. Esimene Eesti selts Läänemaal

28 novembri 1893 Kullamaa Muusika Seltsi protokollis on kirjas „... soovitab kooliõpetaja Leithal korraldada üleüldist maakonna laulupidu priiuse mälestusek... „

Villem Leithal (21. 03. 1864 Lihumäe küla, Väike – Rõude vald, Martna k/k - 25. 11. 1945 Sordi talu, Liivi küla, Kullamaa k/k, maetud Kullamaa kalmistule) Lõpetas Kuuda seminari 1885 a. (XV lend) Tema üks õpingukaaslane Kuudal oli hilisem eesti tuntuim fotograaf Heinrich Tiidremann .

1885 - 1886 õpetaja Ehmja vallakoolis .Martna k/k

1886 - 1900 õpetaja Maidla vallakoolis , Kullamaa k/k (oli samas 10 a. vallakirjutaja 1900 - 1945 talupidaja Sordi t. Liivi k.

1894 a. sügisel tuli Kullamaa Muusika Seltsi koosolekul sama mõttega lagedale Leevre vallakooli õpetaja , Kaarel (Karl) Tiigenberg . Tulemuseks oli toimkonna valimine , kes algatatud mõtet hakkas edasi arendama .

Karl Tiigenberg (1864 Lähtrus - 1929 ,maetud Kullamaa kalmistule) Kaotas lapsena vasema käe , 1888 lõpetas Kuuda seminari , 1888 - 1895 Leevre vallakooli õpetaja (Kullamaa k/k) 1894 .aastast Koluvere ja Kalju vallakirjutaja , hiljem Kullamaa Ühispanga esimees „president „ I Läänemaal laulupidu toimus 23 - 24 juunil 1896 Haapsalus , korraldajad Eesti Kungla karskuselts - eesotsas seltsi looja ja esimehe Karl Hellatiga

Karl Hellat (7. 05 . 1862 Aru vald, Nõo k/k Tartumaa - 10. 04 . 1935 Haapsalu , maetud Sangaste kalmistule) 1889 lõpetas Peterburi Ülikooli õigusteaduskonna , 1889 - 1899 Haapsalu Ülemtalurahvakohtu esimees.

1893 alustas Karl Hellati algatusel tegevust Haapsalu kirikukoor - hilisema nimega „Heli” harjutati Karli Hellati kodus

5. jaanuaril 1895 Eesti Karskuseltsi Kungla asutamiskoosolek Hellati juures . valiti esimeheks.

23. – 24 juuni 1896 toimus I Läänemaa laulupidu, korraldajaks Eesti Kungla Karskuse Selts Pidulõpeti Vene keisri Nikolai II kroonimispuhustuse augks . 31 laulukoori ja 6 pasunakoori .

Miina Härma (Hermann) koostas laulupeo kava , korraldas nootide trükkimise , koorijuhtide õpetamise ning tegi kooridega eelproove . David Wirkhaus juhatas pasunakoore. Detsembris 1895 oli peole registreerinud kokku 37 laulu ja pasunakoori..

Märjamaalt registreerunud koorid olid : Märjamaa meeskoor (ei ole teada lauljate arvu) juhataja , Henrik Uritam.

Märjamaa kihelkonnast Tolli segakoor 18 lauljaga , juhataja Mart Siidermann ja pasunakoorigest Nurtu pasunakoor 10 mängijaga , juhataja Madis Oviir.

Henrik Uritam (5. 09. 1856 Urita küla , Veltsa vald , Mihkli k/k - 27. 02 . 1930 Pärnu , maetud Pärnu alevi kalmistule) 1879 lõpetas Kuuda seminari (IX lend) 1880 - 1884 Laukna vallakooli õpetaja , 1884 – 1886 Vaiste vallakooli õpetaja Varbla k/k , 1886 - 1901 Koluvere mõisas aidamees . 1901 - 1908 Tõstamaa vallakooli õpetaja ja köster . 1908 .a elas Pärnus Ehitanud üle 200 koduoreli ja harnmooniumi . Tema poeg helilooja Artur Uritam elas ja töötas 1950 –datel aastatel Märjamaal fotograafina ja muusikaõpetajana.

Esimese Läänemaa laulupeopäeva eelõhtul oli Haapsalu lossikirikus „Kungla „ seltsi poolt korraldatud vaimulik kontsert , esinesid Miina Härma orelil , sopran Salme - Heljin ja Keiserliku Õukonnakapelli kontsermeister Peterburist Vladimir Neiup viiulil .

Laulupidu algas 23. juuni varahommikul pasunakooride mänguga linnas. Järgnes vaimuliku kontserdi peaproov lossiaias. Peale jumalateenistust lossikirikus koguneti poole kolmeks „Kungla” seltsi maja juures rongikäiguks. Oli keelatud lippude kandmine. Teisel päeval saadi kuberneerilt siiski luba rongikäigus lippe kanda.

Peaplastsile lossiaeda oli püstitatud laululava ja pileti hinnad kuulajatele olid jaotatud viieks tsooniks. Kallim pilet maksis 2 rbl ja odavam 20 kopikat.

Laulupeo esimene kontsert oli vaimuliku muusika päralt. Esitamisel tuli kümme laulu. Alustuseks, vaheaegadel ja lõpetuseks mängis ühendorkester David Wirkhausi juhatusel.

Kontserdi vaheajal luges Karl Hellat ette saabunud tervitustelegrammid.

Peolaulude järel algas võistulaulmine, kus iga koor pidi esitama ühe laulu omal valikul. Võistles 9 koori. Züriisse kuulusid Peterburi Konservatooriumi professor Jossev Borovka, Miina Härma David Wirkhaus, Karl Hellat, laulaja Salme - Heljin ja Keiserliku Õukonnakapelli kontsermeister Vladimir Neiup. Osa koore võistulaulmisel ei saanud osaleda, sest äkki saabus korraldus võistulaulmine lõpetada.

Siiski jagati õhtul kooridele võidu ja kiitustunnistused välja. Esimeseks tuli Kärkla -, teiseks Kullamaa Muusika Seltsi segakoor Villem Leithali juhatusel. Päev lõppes lossikirikus vaimuliku kontserdiga Tallinna koorilt „Lyra” (Mõnedel andmetel kanti ette G. F. Händeli oratoorium „Messias” ja mõnedel J. Haydeni oratoorium „Loomine”, - mine võta kinni ... ?) ja võõrastemaja „Salong”, suures saalis rahvaliku peoga.

Laulupeo teine päev algas proovidega, seejärel rongikäik lippudega ja laulupeokontsert, mille kavas olid vaid nn. ilmalikud laulud. Nimetatud kontserdi tarbeks oli Miina Härma kirjutanud kolm uut laulu, mis siin ka esietekandele tulid. Nimetatud laulud olid: „Ei saa mitte vaiki olla”, „Lauliku lapsepõlv” ja „Varajane õis”. Veel tuli kontserdil esietekandele Aleksander Lätte poolt Martin Lipu sõnadele loodud koorilaul „Merele”, mis oli samuti kirjutatud Läänemaa esimese laulupeo tarbeks.

Karl Hellati kutsel pidi peakõne pidama Oskar Kallas. Kõne keelati ära ja Oskar Kallas osales laulupeol Reigi koori koosseisus. (kõne tekst Eesti Kirjandusmuuseumis)

Esimesel Läänemaa laulupeol oli sissetulekuid 1385,45 rubla ja väljaminekuid 1344,64 rubla. Karl Hellati hinnangul oli peo kahel päeval kokku 3090 kuulajat - vaatajat.

Laulupeost tegi ülevõtteid fotograaf Heinrich Tiidermann ja koos samal aastal toimunud Tallinna üldlaulupoe piltidega ilmus 1897 a. „Eesti laulu - ja mängukooride pildi - album”, Järgmine Läänemaa laulupidu peeti 1913 aastal

Andmed: ajalehed „Sakala”, - 1883 „Valgus”, - 1896 „Ristirahva Pühapäevaleht”, -1896 /Kullamaa Muusika Seltsi nõorraamat aastast 1884, Kullamaa Muusika Seltsi ajalugu, „Kuuda seminar 150”, ja käsikirjalised uurimused, mis asuvad Kullamaa Kihelkonnamuuseumi raamatukogus.